

KIRIM TATAR TÜRKÇESİNDE İSİM ÇEKİMİ: YÖNELME HÂLİ

(Alm. *dativ*; Fr. *datif*; İng. *dative*; Osm. *mef'ûlün ileyh*)

Arzu Sema ERTANE BAYDAR* - Turgut BAYDAR**

Özet

Bu çalışmada, Kırım Tatar Türkçesinin isim çekimi eklerinden olan yönelme hâli eki bütün yönleri ile ele alınmıştır. Ekin ses yapısı, kullanılışı ve işlevleri zengin örnekler ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Örnekler Kırım Tatar Türkçesi edebî dili ile kaleme alınmış çeşitli türlerdeki on yedi eserden verilmiştir. Ayrıca, verilen örneklerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları da köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Kırım Tatar Türkçesi, yönelme hâli, yönelme hâlinin ses yapısı, kullanılışı, işlevleri.*

Abstract

In this study; datives from noun declension-suffixes in Kırım Tatar Turkish have been studied in details. Linguistics, structures, uses and functions of suffix have been tried to explain with large amount of examples. Examples have been given from seventeen different books which were written in Kırım Tatar Turkish literatural language. In addition to this, Turkish translations of examples have been indicated in angular paranthesis.

Key Words: *Kırım Tatar Turkish, datives, linguistic of datives, uses, functions.*

* Dr. Atatürk Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

** Erzincan Millî Piyango Anadolu Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.

Yönelme hâli, cümlede ve / veya kelime gruplarında ismi fiile yönelme ve yaklaşma işlevi ile bağlamakta; bu temel işlevlerinin yanı sıra daha farklı görevler de üstlenmektedir.

“*Ek, çeşitli kullanılış biçimleriyle asıl görevi dışında adı fiile amaç, maksat, sebep ilgisi ile bağlama, fiildeki hareketin yerini belirleme, zarf görevinde ikilemeler yapma, edat grupları oluşturma gibi daha birçok farklı görevler de yüklenmiştir.*” (Korkmaz 2003 a: 24)

“*İsimni cümlede başka sözge olgan münasebetini ifadelegen grammatik formalarga kelişler deyler. Keliş, isimnin sintaktik vazifesinden kelip çıkkan grammatik manadır...*”

Dogrultuv kelişi: Dogrultuv kelişindeki isim iş-areket dogrultulgan predmetni anlata. Dogrultuv kelişi -ga, -ka, -ge, -ke affikslerinden ifadelene. Meselâ: Men kişilerge koşılıp paramnu yalğa yanaştırmaga yardım ettim. Ekskursuya çarşenbege kaldırıldı.” (Ayder 1984: 57-60)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi Kırım Tatar Türkçesinde ekin ses yapısı Türkiye Türkçesindekinden farklı özellikler göstermekte; işlevi ise Türkiye Türkçesindeki kullanışı ile paralellik arz etmektedir.

“Yönelme durumu, kelime gruplarında ve cümlelerde fiildeki hareketin yöneldiği adın içinde bulunduğu durumdur. Bir başka anlatımla, adı yönelme yaklaşma işlevi ile fiile bağlayan durumdur. Dolayısıyla fiildeki hareket yönelme durumundaki ada doğrudur. Bu durum +(y)A (<ET+kA, +(y)A) ekiyle karşılanır.” (Korkmaz 2003 a: 280)

Yönelme hâli ekinin Kırım Tatar Türkçesindeki yapı, kullanılış, işlev yönünden özelliklerini tespit edebilmek için Kırım Tatar Türkçesi edebî dili ile kaleme alınmış hikâye, roman, hatıra, inceleme, biyografi gibi çeşitli türlerdeki kitapları taradık ve örneklerimizi taradığımız bu kitaplardan verdik. Ayrıca, verdiğimiz örnek cümlelerin Türkiye Türkçesindeki karşılıklarını da köşeli parantez içinde gösterdik. Örneklerdeki ilk numara taranan kitabın sayfasını, ikinci numara ise paragrafını göstermektedir.

1. EKİN SES YAPISI

Kırım Tatar Türkçesinde yönelme hâli eki Türkiye Türkçesinden farklıdır. Kırım Tatar Türkçesinde yönelme hâli eki ünlü ve ünsüz uyumuna göre **+ga / +ge, +ka / +ke** şeklindedir. Ekin bu ses özelliği Eski Türkçedeki kullanılışı ile aynı özelliktedir. Kırım Tatar Türkçesi edebî dili ile oluşturulmuş eserlerde bu kullanılışın olması son derece normaldir; çünkü Kıpçak grubuna giren Türk lehçelerinde ekin kullanılışı bu şekildedir.

“Yönelme hâli eki, ET’de yaygın olan biçimiyle **+ka, +ke, ğa, +ge**, iyelik eklerinden sonra **+na, +ne** ve son sesi k ünsüzü olan isimlerle kitabelerdeki bazı yer adlarında **+a, +e** şeklindedir. EAT’de, ek başlarındaki -g- seslerinin düşmesi sebebiyle ek **+al+e** (+ya, +ye / +na, +ne) şeklini almıştır. (Buran 1996: 134)

Kırım Tatar Türkçesi Edebî Dilindeki Yönelme Hâli Ekleri

+ga

Birkaç kişiyi köy çetine çıkarıp kurşunga tizdi, lâkin defin etmege bile ruhset bermediler. (A.K. 15/3)

[Birkaç kişiyi köyün kenarına çıkarıp kurşuna dizdi, lâkin defnetmeye bile izin vermediler.]

Babamnın tüfegini alıp, avga çıkar edim. (U.Ç.U. 8/5)

[Babamın tüfegini alıp ava çıkardım.]

Ayşe tüşüne-tüşüne bir kararga kelgen kibi oldı. (M.S.U. 65/2)

[Ayşe düşüne düşüne bir karara varmış gibi oldu.]

Hayaller büyük edi, lâkin belâga çattı. (T.S.S. 15/6)

[Hayaller büyüktü, lâkin belâya çattı.]

Moskva'ga ketmek ve şuretili zafer bayrağı altında foto-suretke alınmak bizim birkaç muallimnen bir küçük gruppâ telebege, Feruze'nen maña da kıs-met oldı. (D.M. 70/1)

[Moskova'ya gitmek ve zafer bayrağı altında fotoğraf çekinmek, bizim birkaç muallimle bir küçük grup talebeye, Feruze'yle bana da kısmet oldu.]

+ge

Olar yerge yarık tüşkeni kibi işke başlay ve akşam karanlığına kadar çalı-lışalar. (Y.A. 61/2)

[Onlar, yere ışık düşer düşmez işe başlıyorlar ve akşam karanlığına kadar çalışıyorlar.]

Şu yeri közge çarpa ki, yanı kurulmakta olgan rayon merkezinde ealige raatlanmak için büyük meydan ayrırgan. (D.M. 63/3)

[Burada göze çarpan şu ki, yeni kurulmakta olan bölge merkezinde ahali-ye dinlenmek için büyük meydan ayrılmış.]

Appazov Timofeyev'ge tılsımlı nazar attı. (B.A. 31/11)

[Appazov Timofeyev'e tılsımlı bakış attı.]

Hoş keldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi şoferi onun şeylerini kıldırgan kibi, çevrege köz attı. (S.Y. 73/8)

[Hoş geldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi, şoförü onun şeylerini arıyormuş gibi çevreye göz attı.]

Yerge karanlık çökkeninen evlerde cıraklar yandı. (D.M. 61/2)

[Yere karanlık çöker çökmez evlerde mumlar yandı.]

+ka

Men etrafka köz kez dirdim. (Y.H. 105/11)

[Ben etrafa göz gezdirdim.]

Yiğit açuvnen bu kadınnen başka çıkmaknın çaresi olmayacağını anlap külümsiredi. (B.Y. 201/4)

[Yiğit öfkeyle bu kadınla başa çıkmanın çaresi olmayacağını anlayıp gü-lümsedi.]

O sözüni başka yakka burdı. (Ö.Y. 40/2)

[O sözünü başka tarafa çevirdi.]

Özençiknin eki yakındaki selvi terekleri ortalıkka kölge ata, serinlik saça ediler. (B.A. 12/1)

[Nehrin iki tarafındaki selvi ağaçları ortalığa gölge atıyor, serinlik saçıyorlardı.]

Olar borçka batkan son böyle yapmaga mecbur olalar. (S.Y. 128/4)

[Onlar borca battıktan sonra böyle yapmaya mecbur oluyorlar.]

+ke

Er kün bir vakıta turıp, sabalık aşap, mektepke kelemiz. (D.M. 111/2)

[Her gün aynı vakitte kalkıp, kahvaltı yapıp, okula geliyoruz.]

Klubnın içerisinde bugünkü medeniyetke cevap berici skemleler yerleşti-rilgen. (D.M. 45/2)

[Kulübün içerisine bugünkü medeniyete cevap veren iskemleler yerleş-tirilmiş.]

Yüz otuz kümüşke bütün damarların kabara. (S.Y. 147/13)

[Yüz otuz gümüşe bütün damarların kabarıyor.]

Onun acayip halk ырлары adamlarının yüreklerine sine, olarnı yüksek emekke coştıra. (Y.A. 150/3)

[Onun acayip halk şarkıları adamların yüreklerine sınıyor, onları yüksek emeğe coşturuyor.]

İşke bütün barlıgınen berilip çalışkan kadrlar terbiyelevge hususî dikkat ayrıla. (Y.A. 24/1)

[İşe bütün gücünü vererek çalışan personeli eğitmek için özellikle dikkat ediliyor.]

Ek, iyelik ekli kelimelerden sonra **+a / +e** şeklinde gelmektedir.

+a

Kıskası, benim namusım o gece ayak astına alındı. (A.K. 58/1)

[Kısacası, benim namusum o gece ayak altına alındı.]

Adamın başına belâ tüşkende komşu-kolum çetten seyir bakıp turmay, şu saat yardımğa aşka. (Y.A. 50/1)

[Adamın başına belâ geldiği zaman konu komşu kenardan seyredip durmuyor, o vakit yardımına koşuyor.]

Olar episi kaytıp şeer icra komitetine keldiler ve Adamov'nın boynuna asıldılar. (S.Y. 101/5)

[Onların hepsi dönüp icra komitesine geldiler ve Adamov'un boğazına sarıldılar.]

Şakirov öyle yapmay; adamların ihtiyaclarına kulak asa, kerek yardımnu köstere. (M. 137/6)

[Şakirov öyle yapmıyor; adamların ihtiyaçlarına kulak asıyor, gerekli yardımı gösteriyor.]

Ne aytacagımı bilmeyip, krovat yanına bardım, lâkin akılma kelgen şeyni soramaga tilim aylanmadı. (A.K. 56/5)

[Ne söyleyeceğimi bilmeyip karyolanın yanına vardım, lâkin aklıma gelen şeyi sormaya dilim dönmedi.]

Kerek olsam ayagıma özü kele... (Ö.Y. 24/3)

[Gerek duyarsam, ayağıma kendisi gelir...]

+e

-Sen misafirsin. Bu yerde benim sözüme kulak sal da otur. (Y.D. 30/14)

[-Sen misafirsin. Burada benim sözümü dinle de otur.]

Yüregime ateş tüşken kibi oldı. (A.K. 56/5)

[Yüreğime ateş düşmüş gibi oldu.]

Çenesine pudra sürtmese de, kaşları evvelkisi kibi ince alingan ediler. (B.Y. 333/3)

[Çenesine pudra sürmese de, kaşları evvelki gibi ince alınmıştı.]

Çölnin üzerine tögerek ay asılı tura. (D.M. 27/5)

[Çölün üzerinde yuvarlak ay asılı duruyor.]

Olar Orol şeerine 80-90 kilometr yakınladılar. (Y.A. 136/3)

[Onlar, Orol şehrine 80-90 kilometre yaklaştılar.]

1.1. Ünlü İle Biten Kelimelerden Sonra

Kırım Tatar Türkçesi edebî dilinde, yönelme hâli eki, ünlü ile biten isim kök ve gövdelerine bağlayıcı ünsüz olarak **-g-**yi alarak gelir. Bu kullanılış

Türkiye Türkçesinden tamamen farklıdır. Bu durumda Türkiye Türkçesinde bağlayıcı ünsüz olarak **-y-** kullanılır: *Adana*'ya vb. İyelik üçüncü şahıslardan ve işaret zamirlerinden sonra ise **+(n)A** biçiminde kullanılmaktadır.

Moskva'ga ketmek ve şüretli zafer bayrağı altında foto-suretker alınmak bizim birkaç muallimnen bir küçük gruppaya telebege, Feruze'nen maña da kısmet oldı. (D.M. 70/1)

[Moskova'ya gitmek ve zafer bayrağı altında fotoğraf çekinmek, bizim birkaç muallimle bir küçük grup talebeye, Feruze'yle bana da kısmet oldu.]

Şu yeri közge çarpa ki, yanı kurulmakta olğan rayon merkezinde ealige raatlanmak için büyük meydan ayırılğan. (D.M. 63/3)

[Burada göze çarpan şu ki, yeni kurulmakta olan bölge merkezinde ahaliye dinlenmek için büyük meydan ayrılmış.]

Hoş keldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi şoferi onun şeylerini kıldırğan kibi, çevrege köz attı. (S.Y. 73/8)

[Hoş geldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi, şoförü onun şeylerini arıyormuş gibi çevreye göz attı.]

Kıskası, benim namusım o gece ayak astına alındı. (A.K. 58/1)

[Kıscası, benim namusum o gece ayak altına alındı.]

Adamın başına belâ tüşkende komşu-kolum çetten seyir bakıp turmay, şu saat yardımğa aşıkta. (Y.A. 50/1)

[Adamın başına belâ geldiği zaman konu komşu kenardan seyredip durmuyor, o vakit yardımına koşuyor.]

Olar episi kaytıp şeer icra komitetine keldiler ve Adamov'nın boynuna asıldılar. (S.Y. 101/5)

[Onların hepsi dönüp icra komitesine geldiler ve Adamov'un boğazına sarıldılar.]

Şakirov öyle yapmay; adamların ihtiyaclarına kulak asa, kerek yardımını köstere. (M. 137/6)

[Şakirov öyle yapmıyor; adamların ihtiyaçlarına kulak asıyor, gerekli yardımı gösteriyor.]

Çölnin üzerine tögerek ay asılı tura. (D.M. 27/5)

[Çölün üzerinde yuvarlak ay asılı duruyor.]

Lâkin buña şimdi çok vakit ayırıp olamaganına tarsıka. (D.M. 148/5)

[Lâkin buna şimdi çok vakit ayıramayacağı için üzülüyor.]

Eşref'nin buña canı sıkılmıştı. (B.A. 85/4)

[Eşref'in buna canı sıkılmıştı.]

1.2. Ünsüz İle Biten Kelimelerden Sonra

1.2.1. Tonlu Ünsüzlerden Sonra

Yönelme hali eki, tonlu ünsüzler ile biten kelimelere **+ga / +ge** şeklinde doğrudan eklenir.

*Birkaç kişiyi köy çetine çıkarıp **kurşunga** tizdi, lâkin defin etmege bile ruhset bermediler.* (A.K. 15/3)

[Birkaç kişiyi köyün kenarına çıkarıp kurşuna dizdi, lâkin defnetmeye bile izin vermediler.]

*Babamın tüfeğini alıp, **avga** çıkar edim.* (U.Ç.U. 8/5)

[Babamın tüfeğini alıp ava çıkardım.]

*Ayşe düşüne-tüşüne bir **kararga** kelgen gibi oldu.* (M.S.U. 65/2)

[Ayşe düşüne düşüne bir karara varmış gibi oldu.]

*Olar **yerge** yarık tüşkeni gibi işe başlay ve akşam karanlığına kadar çalışalar.* (Y.A. 61/2)

[Onlar, yere ışık düşer düşmez işe başlıyorlar ve akşam karanlığına kadar çalışıyorlar.]

*Şu yeri **közge** çarpa ki, yanı kurulmakta olgan rayon merkezinde ealige raatlanmak için büyük meydan ayrılgan.* (D.M. 63/3)

[Burada göze çarpan şu ki, yeni kurulmakta olan bölge merkezinde ahaliye dinlenmek için büyük meydan ayrılmış.]

*Appazov **Timofeyev'ge** tılsımlı nazar attı.* (B.A. 31/11)

[Appazov Timofeyev'e tılsımlı bakış attı.]

1.2.2. Tonsuz Ünsüzlerden Sonra

Tonsuz ünsüzler ile biten kelimelere yönelme hâli getirildiğinde ek, **+ka / +ke** şeklini alır.

*Bekabad **tarafka** yüz-eki yüz metr kadar yürngen son, sag tarafka yol ayrırla.* (D.M. 84/5)

[Bekabad tarafına yüz iki yüz metre kadar yürüdüktan sonra sağ tarafa yol ayrılıyor.]

*Men **etrafka** köz kezdirdim.* (Y.H. 105/11)

[Ben etrafa göz gezdirdim.]

*Yigit açuvnen bu kadinnen **başka** çıkmaknın çaresi olmayacağını anlap külümsiredi.* (B.Y. 201/4)

[Yiğit öfkeyle bu kadınla başa çıkmanın çare olmayacağını anlayıp gü-lümsedi.]

O sözüni başka yakka burdı. (Ö.Y. 40/2)

[O sözünü başka tarafa çevirdi.]

Özençiknin eki yakındaki selbi terekleri ortalıkka kölge ata, serinlik saça ediler. (B.A. 12/1)

[Nehrin iki tarafındaki selvi ağaçları ortalığa gölge atıyor, serinlik saçıyorlardı.]

Er kün bir vakıtta turıp, sabalık aşap, mektepke kelemiz. (D.M. 111/2)

[Her gün aynı vakitte kalkıp, kahvaltı yapıp, okula geliyoruz.]

Klubnın içerisinde bugünkü medeniyetke cevap berici skemleler yerleştirilgen. (D.M. 45/2)

[Kulübün içerisine bugünkü medeniyete cevap veren iskemleler yerleştirilmiş.]

Yüz otuz kümüşke bütün damarların kabara. (S.Y. 147/13)

[Yüz otuz gümüşe bütün damarların kabarıyor.]

Onun acayip halk yırları adamların yüreklerine sine, olarnı yüksek emekke coştıra. (Y.A. 150/3)

[Onun acayip halk şarkıları adamların yüreklerine sınıyor, onları yüksek emeğe coşturuyor.]

İşke bütün barlığınen berilip çalışkan kadrlar terbiyelevge hususî dikkat ayırıla. (Y.A. 24/1)

[İşe bütün gücünü vererek çalışan personeli eğitmek için özellikle dikkat ediliyor.]

2. KULLANILIŞI

2.1. İsimlerde Kullanılışı

2.1.1. İsim Kök ve Gövdelerinde

Mecit Appazov işke usta olganı kibi, lâfka kelgende de kimsege baş bermey edi. (B.A. 14/14)

[Mecit Appazov işte usta olduğu gibi, lâfa gelince de kimseye fırsat vermiyordu.]

Ükumetnen davalayıp, başka çıkılır mı? (C.N. 122/4)

[Hükûmetle tartışıp başa çıkılır mı?]

Anasınen-babası onu akayga bermege isteyler. (B.Y. 274/2)

[Anasıyla babası onu kocaya vermek istediler.]

Men yerge yıkıldım, aglamaga başladım. (B.A. 227/4)

[Ben yere yıkıldım, ağlamaya başladım.]

Özençiknin eki yakındaki selbi terekleri **ortalıkka** kölge ata, serinlik saça ediler. (B.A. 12/1)

[Nehrin iki tarafındaki selvi ağaçları ortalığa gölge atıyor, serinlik saçıyorlardı.]

Er kün bir vakıtta turıp, sabalık aşap, **mektepke** kelemiz. (D.M. 111/2)

[Her gün aynı vakitte kalkıp, kahvaltı yapıp, okula geliyoruz.]

Hoş keldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi şoferi onun şeylerini kıldırğan kibi, **çevrege** köz attı. (S.Y. 73/8)

[Hoş geldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi, şoförü onun şeylerini arıyormuş gibi çevreye göz attı.]

2.1.2. Çokluk Eki Almış Kelimelerde

Onı meditsinada daa keregi kibi öğrenilmegen ve çok **suallerge** cevap alınmagan saa -balalar hirurgiyası- meraklandırdı. (Y.A. 117/3)

[Onu, hekimlikte daha gereği gibi öğrenilmeyen ve çok suallere cevap alınmayan saha -çocuklar operatörlüğü- meraklandırdı.]

Bu günahsız **adamlarga** iftira atmaktan olur edi. (C.N. 7/5)

[Bu, günahsız adamlara iftira atmaktan olurdu.]

İnsan duygularını anlamagan çelik yürek parovoz suratını arttırıp, Ayşecik'nin sevgilisini uzak ve belgisiz **tarafarga** alıp ketti. (Y.A. 65/5)

[İnsan duygularını anlamayan çelik yürek lokomotif sür'atini arttırıp, Ayşecik'in sevgilisini uzak ve belirsiz taraflara alıp gitti.]

Pencerelerge kara közlü akşam baktı, serinlik ketirdi. (S.Ç. 201/2)

[Pencerelere kara gözlü akşam baktı, serinlik getirdi.]

Alla uzun ömür bersin **sabiylerge**. (B.A. 88/8)

[Allah küçüklere uzun ömür versin.]

Endi men **adamlarga** nasıl köznen bakarım? (Y.D. 26/12)

[Artık ben adamlara ne gözle bakarım?]

Şu **âşıklarga** bakkanda, yüregim parçalana. (S.Ç. 66/9)

[Şu âşıklara bakınca yüreğim parçalanıyor.]

Bizim kibi **yaşlarga** ciddî yol kösterilmedi. (M.E.Y.Y. 76/2)

[Bizim gibi gençlere ciddî yol gösterilmedi.]

Bu hayırsız haber darkağanı kibi er taraftan **Çarcoylularga** yardım kolları uzandı. (Y.A. 59/3)

[Bu hayırsız haber dağıldığı gibi her taraftan Çarcoylulara yardım elleri uzandı.]

Balalarga *ükümetimiz babalık köstere.* (Y.A. 42/4)

[Çocuklara hükümetimiz babalık yapıyor.]

Er bir baraknın mabüslerini ayrı-ayrı sıralarga tizdiler. (S.Ç. 14/8)

[Her bir barakanın tutukularını ayrı ayrı sıralara dizdiler.]

2.1.3. İyelik Eki Almış Kelimelerde

2.1.3.1. I. Teklik Şahıs

Kerek olsam ayagıma özü kele... (Ö.Y. 24/3)

[Gerek duyarsam, ayağıma kendisi gelir...]

Lâkin bilesiniz mi ne, Şakirov benim üstüme tüşkende oşay. (M. 186/2)

[Lâkin biliyor musunuz ne, Şakirov benim üstüme düşmüşse benziyor.]

Şu an esime anam, babam, atta Cemil dayım tüştüler. (M.E.Y.Y. 92/3)

[Şu an aklıma anam, babam, hatta Cemil dayım düştüler.]

Yüregime ateş tüşken kibi oldı. (A.K. 56/5)

[Yüreğime ateş düşmüş gibi oldu.]

2.1.3.2. II. Teklik Şahıs

Evine kayt da tüşünip bak. (A.K. 103/6)

[Evine dön de düşün.]

2.1.3.3. III. Teklik Şahıs

Kıscası, benim namusım o gece ayak astına alındı. (A.K. 58/1)

[Kıscası, benim namusum o gece ayak altına alındı.]

Adamnın başına belâ tüşkende komşu-kolum çetten seyir bakıp turmay, şu saat yardımğa aşıka. (Y.A. 50/1)

[Adamın başına belâ geldiği zaman konu komşu kenardan seyredip durmuyor, o vakit yardımına koşuyor.]

Olar episi kaytıp şeer icra komitetine keldiler ve Adamov'nın boynuna asıldılar. (S.Y. 101/5)

[Onların hepsi dönüp icra komitesine geldiler ve Adamov'un boğazına sarıldılar.]

Şakirov öyle yapmay; adamlarının ihtiyaclarına kulak asa, kerek yardımını köstere. (M. 137/6)

[Şakirov öyle yapmıyor; adamların ihtiyaçlarına kulak asıyor, gerekli yardımı gösteriyor.]

Çölnin üzerine tögerek ay asılı tura. (D.M. 27/5)

[Çölün üzerinde yuvarlak ay asılı duruyor.]

2.1.3.4. I. Çokluk Şahıs

Bir kün akşam evimizge komşularımız, kartiyler toplanıp keldiler, maña nasiyat okup başladılar. (S.Ç. 127/9)

[Bir gün akşam evimize komşularımız, yaşlılar toplanıp geldiler, bana nasihat etmeye başladılar.]

Bizim işimizge büyük kıymet keseler. (S.Ç. 169/1)

[Bizim işimize çok kıymet veriyorlar.]

Sovhozımızga altı bin yektar yer ayırdılar. (D.M. 43/1)

[Devlet çiftliğimize altı bin hektar yer ayırdılar.]

Mustafayev, Boykov memleket içine çekilmege mecbur olgan askerimizge barıp koşulmak çarelerini araştıra-araştıra, yalnız geceleri yürüp, ep ögge, şarkka intildılar. (Y.A. 11/1)

[Mustafayev, Boykov memleket içine çekilmeye mecbur olan askerimize varıp katılmak çarelerini araştıra araştıra, yalnız geceleri yürüyüp, hep ileriye, doğruya hızlıca gittiler.]

2.1.3.5. II. Çokluk Şahıs

Sizin şifalı ellerinizge nazar tiymesin! (D.M. 80/5)

[Sizin şifalı ellerinize nazar değmesin.]

2.1.3.6. III. Çokluk Şahıs

Oların yanlarına akranları kelir, azbarda şamata köterirler, oynarlar. (S.Ç. 199/1)

[Onların yanlarına akranları gelir, bahçede şamata koparırlar, oynarlar.]

2.2. Zamirlerde Kullanılışı

2.2.1. Şahıs Zamirlerinde

2.2.1.1. I. Teklik Şahıs

Em maña tiyme, eki ayagını bir pabuçka kirgizirim, -degen. (T.S.S. 40/5)

[“Hem bana değme, iki ayağımı bir pabuca girdiririm.” demiş.]

Sen maña çok eyilikler yaptın. (Y.H. 101/1)

[Sen bana çok iyilikler yaptın.]

*Bir kün kene **maña** yakınlaşıp, kelişi güzel sandıraklamaga, büyük büyük lâflar patlatmaga başladı.* (T.E. 26/1)

[Bir gün, gene bana yakınlaşıp, gelişigüzel saçmalamaya, büyük büyük lâflar patlatmaya başladı.]

***Maña** evden yardım beklemege acet kalmadı.* (Y.A. 46/1)

[Bana evden yardım beklemeye hacet kalmadı.]

Onun kan bergenini **maña** ayttilar. (S.Y. 128/3)

[Onun kan verdiğini bana söylediler.]

***Maña** 28 askernen beraber özenni geçmek ve sag yalıdaki müim bir tö-peni elge geçirmek, onu askerlerimiz keçip bitkence elde tutmak avale olundu.* (Y.A. 138/2)

[Bana 28 askerle beraber ırmağı geçmek ve sağ kıyıdaki mühüm bir tepeyi ele geçirmek, onu askerlerimiz geçinceye kadar elde tutmak havale olundu.]

*Sevimli ailemni kıldırıp tapınız ve **maña** adresini bildiriniz.* (D.M. 4/3)

[Sevimli ailemi arayıp bulunuz ve bana adresini veriniz.]

2.2.1.2. II. Teklik Şahıs

*Bu akıllarını **saña** belki o beredir.* (B.Y. 213/9)

[Bu akılları sana belki o veriyordur.]

*“-**Saña** ne oldı kızım, ne yerin agıra? Hastalandın mı?” -dep accıma-accı koşa, yüregimni yaraly edi.* (S.Ç. 126/4)

[“-Sana ne oldu kızım, neren ağrıyor? Hastalandın mı?” deyip, acıma acı katıyor, yüregimi yaralıyordu.]

*Men **saña** akılını cıymaga imkân bermek isteyim.* (Y.D. 185/3)

[Ben sana aklını toplamak için imkân vermek istiyorum.]

*Sınırsız nefretlenem ve **saña** bir lânet yagdıram.* (A.K. 26/1)

[Sınırsız nefret ediyorum ve sana bir lânet yağdırıyorum.]

2.2.1.3. III. Teklik Şahıs

*Bu yer **oña** em keder ve em de baht ketirdi.* (Y.A. 107/1)

[Burası ona hem keder hem de baht getirdi.]

***Oña** Girey dep ad koydular.* (Y.A. 116/4)

[Ona Girey diye ad koydular.]

*En esası Nazim Abidullayeviçnen Askarali **oña** kol tutalar.* (Ö.Y. 180/1)

[En esası, Nazım Abidullayeviç’le Askarali ona kol tutuyorlar.]

Oña “tüz taban” adını da taktılar. (T.S.S. 41/1)

[Ona “düztaban” adını da taktılar.]

Demek oña ölüm korkusunu da yengen bir kuvet, benim öğüme çıkmaga cesaret berdi. (T.S.S. 8/5)

[Demek ona ölüm korkusunu da yenen bir kuvvet, benim önüme çıkmak için cesaret verdi.]

Valentina kaynanasının oña ters bakkanını duya ve er sefer Fergana’ga baruvni keçiktire edi. (S.Ç. 230/2)

[Valentina kaynanasının ona ters baktığını hissediyor ve her sefer Fergana’ya gitmeyi geciktiriyordu.]

Bu iş oña pek meraklı keldi. (S.Y. 32/6)

[Bu iş ona pek ilgi çekici geldi.]

2.2.1.4. I. Çokluk Şahıs

Bular bizge yardımga yetişken siladaşlarımız ediler. (Y.A. 140/1)

[Bunlar bize yardıma yetişen silâh arkadaşlarımızdı.]

-Ne olsun, bu zevk-sefa bizge ucuzga oturmaz. (T.E. 28/12)

[-Ne olsun, bu zevkusefa bize ucuza mal olmaz.]

Bizge olarnı yapmaga emir keldi. (Y.A. 37/4)

[Bize onları yapmak için emir geldi.]

Er kes bizge bakkan kibi kele. (D.M. 113/1)

[Herkes bize bakıyormuş gibi geliyor.]

Çünkü o köbete bizge ayat bergen edi. (M.E.Y.Y. 9/1)

[Çünkü o börek bize hayat vermişti.]

-Asretlik çektirme, kel bizge, beraber olayık, o vakit er bir küümüz bizim için bayram olur. (T.E. 47/5)

[-Hasretlik çektirme, bize gel, beraber olalım, o vakit her bir günümüz bizim için bayram olur.]

2.2.1.5. II. Çokluk Şahıs

Sizge bu hastalıktan tüzelmek için çalışmak, çok çalışmak gerek, Vesfese Felsefeyeviç. (T.E. 81/3)

[-Sizin bu hastalıktan düzelmeyiniz için çalışmanız, çok çalışmanız gerek, Vesfese Felsefeyeviç.]

Mektüplerni sizge yollayım. (Y.A. 13/3)

[Mektupları size yollayayım.]

Yalvaram sizge, bir çare körünüz! (Y.H. 103/7)

[Yalvarıyorum size, bir çare görünüz!]

Men endiden son sizge yamanlık yapmaga sınır çekem. (Y.D. 231/7)

[Ben bundan böyle size kötülük yapmaya son veriyorum.]

2.2.1.6. III. Çokluk Şahıs

Bütün kabaat onun ana babasında. Başta olarga akıl koyacaksın. (T.E. 70/5)

[Bütün kabahat onun ana babasında. Önce onlara öğüt vereceksin.]

Olarga koşulup, men de şakalaştım, çünkü bilem, açuvlansam, ateşke benzin sepken gibi olacak, daa ziyade eriştirecekler. (T.E. 44/6)

[Onlara katılıp ben de şakalaştım, çünkü biliyorum, öfkelensem ateşe benzin serpmiş gibi olacak daha fazla kızdıracaklar.]

Halk intikamcıları olarga amanlık bermeyler. (D.M. 134/2)

[Halk intikamcıları onlara aman vermiyorlar.]

Olarga Şerfe apte emirni bermekte. (B.Y. 197/6)

[Onlara Şerfe abla emir vermekte.]

2.2.2. İşaret Zamirlerinde

Lâkin buña şimdi çok vakit ayırıp olamaganına tarsıka. (D.M. 148/5)

[Lâkin buna şimdi çok vakit ayıramayacağı için üzülüyor.]

Eşref'nin buña canı sıkılmıştı. (B.A. 85/4)

[Eşref'in buna canı sıkılmıştı.]

Mında keyf çatmaga kelgen. (C.N. 158/9)

[Burada keyif çatmak için gelmiş.]

2.2.3. Dönüşlülük Zamirlerinde

O, menfi fikirlerden arınmaga istep, er şeyni özüne uygun bir şaraitta tasavur etti. (B.A. 108/3)

[O, menfi fikirlerden arınmayı isteyip, her şeyi kendine uygun şartlarda tasavvur etti.]

Onun alı nasıl eken? Özüne keldi mi eken, yoksa ep sandıraklap yata mı eken? (K.İ. 91/1)

[Onun hâli nasılmış? Kendine geldi mi acaba, yoksa hep sayıklayarak yatıyor mu?]

Özüne kösterilgen bu ürmetni körge Server'nin kalbinde kuvañ dalgalandı, közleri torlanıp sevinç yaşları peyda oldı. (D.M. 87/7)

[Kendine gösterilen bu hürmeti gören Server'in kalbinde kıvañ dalgalandı, gözleri dolup sevinç yaşları peyda oldu.]

Lâkin olar özlerine böyle şeyni lâyük körmeyler. (S.Y. 92/3)

[Lâkin onlar kendilerine böyle şeyi lâyük görmüyorlar.]

2.2.4. Soru Zamirlerinde

Daa taliy kimge külip bakacağı belli degil. (S.Ç. 192/1)

[Daha talihin kime gülüp bakacağı belli değil.]

Biz, 12 yaşında kızımnen, nege ogranımıznu bilmey, onun arkasından bakıp kaldık. (Y.A. 28/2)

[Biz, 12 yaşındaki kızım ile neye uğradığımızı bilmeden onun arkasından bakıp kaldık.]

2.2.5. Belirsizlik Zamirlerinde

Aslında olar kimsege esap bermek meramında degil ediler. (C.N. 110/3)

[Aslında onlar kimseye hesap vermek meramında değildiler.]

Er şeyge keyif olma, ateşke tüşersin. (Ö.Y. 175/14)

[Her şeye keyiflenme, ateşe düşersin.]

Server er şeyge büyük merakı olgan, öz zenaatını, öz işini yürekten seven adam eken. (D.M. 85/6)

[Server her şeye büyük merakı olan, kendi zanaatını, kendi işini yürekten seven adammış.]

Birevlerge kabak patlar, amma... (S.Ç. 80/13)

[Birilerine kabak patlar, amma...]

3. İŞLEVLERİ

“Fiilin hareketinin yöneldiği nesne ile kendisine yaklaşılacak nesne, cümlede yönelme hâlinde bulunur. Yani, yönelme hâlinin temel fonksiyonu hareketin yönünü ve varacağı son noktayı belirtmektir. Ancak yönelme hâli ekinin fonksiyonu oldukça geniştir.” (Buran 1996: 165) İncelediğimiz metinlerde de yönelme hâli eki çok değişik işlevlerde kullanılmıştır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

3.1. Yönelmeli Yer Tamlayıcıları Kurar

3.1.1. İsim Kök ve Gövdelerinde

Appazov Timofeyev'ge tılsımlı nazar attı. (B.A. 31/11)

[Appazov Timofeyev'e tılsımlı bakış attı.]

Hoş keldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi şoferi onun şeylerini kıdırgan kibi, çevrege köz attı. (S.Y. 73/8)

[Hoş geldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi, şoförü onun şeylerini arıyormuş gibi çevreye göz attı.]

Men etrafka köz kez dirdim. (Y.H. 105/11)

[Ben etrafa göz gezdirdim.]

Er kün bir vakıtta turıp, sabalık aşap, mektepke kelemiz. (D.M. 111/2)

[Her gün aynı vakitte kalkıp, kahvaltı yapıp, okula geliyoruz.]

Olar Orol şeerine 80-90 kilometr yakınladılar. (Y.A. 136/3)

[Onlar, Orol şehrine 80-90 kilometre yaklaştılar.]

Özençiknin eki yakındaki selbi terekleri ortalıkka kölge ata, serinlik saça ediler. (B.A. 12/1)

[Nehrin iki tarafındaki selvi ağaçları ortalığa gölge atıyor, serinlik saçıyorlardı.]

3.1.2. Çokluk Eki Almış Kelimelerde

Bizim kibi yaşlarga ciddî yol kösterilmedi. (M.E.Y.Y. 76/2)

[Bizim gibi gençlere ciddî yol gösterilmedi.]

Bu hayırsız haber darkaganı kibi er taraftan Çarcoylulara yardım kolları uzandı. (Y.A. 59/3)

[Bu hayırsız haber dağıldığı gibi her taraftan Çarcoylulara yardım elleri uzandı.]

Balalarga ükumetimiz babalık köstere. (Y.A. 42/4)

[Çocuklara hükümetimiz babalık yapıyor.]

Pencerelerge kara közlü akşam baktı, serinlik ketirdi. (S.Ç. 201/2)

[Pencerelere kara gözlü akşam baktı, serinlik getirdi.]

Endi men adamlarga nasıl köznen bakarım? (Y.D. 26/12)

[Artık ben adamlara ne gözle bakarım?]

3.1.3. İyelik Eki Almış Kelimelerde

Evine kayt da tüşünip bak. (A.K. 103/6)

[Evine dön de düşün.]

Bir kün akşam evimizge komşularımız, kartiyer toplanıp keldiler, maña nasiat okup başladılar. (S.Ç. 127/9)

[Bir gün akşam evimize komşularımız, yaşlılar toplanıp geldiler, bana nasihat etmeye başladılar.]

Olarnın yanlarına akranları kelir, azbarda şamata köterirler, oynarlar. (S.Ç. 199/1)

[Onların yanlarına akranları gelir, bahçede şamata koparırlar, oynarlar.]

3.1.4. Zamirlerde

Sen maña çok eyilikler yaptın. (Y.H. 101/1)

[Sen bana çok iyilikler yaptın.]

Onın kan bergenini maña ayttılar. (S.Y. 128/3)

[Onun kan verdiğini bana söylediler.]

Sevimli ailemni kıldırıp tapınız ve maña adresini bildiriniz. (D.M. 4/3)

[Sevimli ailemi arayıp bulunuz ve bana adresini veriniz.]

Bu iş oña pek meraklı keldi. (S.Y. 32/6)

[Bu iş ona pek ilgi çekici geldi.]

Mektüplerni sizge yollayım. (Y.A. 13/3)

[Mektupları size yollayayım.]

3.2. Fiyat ve Miktar Bildirir

Yüz otuz kümüşke bütin damarların kabara. (S.Y. 147/13)

[Yüz otuz gümüşe bütün damarların kabarıyor.]

-Ne olsun, bu zevk-sefa bizge ucuzga oturmaz. (T.E. 28/12)

[-Ne olsun, bu zevkusefa bize ucuza mal olmaz.]

3.3. Amaç, Maksat Bildirir

Men sana aklını cıymaga imkân bermek isteyim. (Y.D. 185/3)

[Ben sana aklını toplamak için imkân vermek istiyorum.]

Demek ona ölüm korkusını da yengen bir kuvet, benim öğüme çıkmaga cesaret berdi. (T.S.S. 8/5)

[Demek ona ölüm korkusunu da yenen bir kuvvet, benim önüme çıkmak için cesaret verdi.]

Mında keyf çatmaga kelgen. (C.N. 158/9)

[Burada keyif çatmak için gelmiş.]

İşke bütün barlıgınen berilip çalışkan kadrlar terbiyelevge hususî dikkat ayrıla. (Y.A. 24/1)

[İşe bütün gücünü vererek çalışan personeli eğitmek için özellikle dikkat ediliyor.]

Senin için sarf olungan emekler de zaya katmesin, sen olarnı aklamaga tırış. (T.E. 9/5)

[Senin için sarf edilen emekler boşa gitmesin, sen onları aklamak için çalış.]

Öz arzu-niyetlerinizni ömürge keçirmege aşkıınız. (M.E.Y.Y. 129/1)

[Kendi arzu ve niyetlerinizi hayata geçirmek için çaba harcayınız.]

3.4. Hareket, İş ve Nesnenin Yönünü Bildirir

3.4.1. İsim Kök ve Gövdelerinde

Er kün bir vakıtta turıp, sabalık aşap, mektepke kelemiz. (D.M. 111/2)

[Her gün aynı vakitte kalkıp, kahvaltı yapıp, okula geliyoruz.]

Appazov Timofeyev'ge tılsımlı nazar attı. (B.A. 31/11)

[Appazov Timofeyev'e tılsımlı bakış attı.]

Hoş keldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi şoferi onun şeylerini kıdırgan kibi, çevrege köz attı. (S.Y. 73/8)

[Hoş geldiniz, Hayri Osmanoviç, dedi, şoförü onun şeylerini arıyormuş gibi çevreye göz attı.]

Men etrafka köz kezdirdim. (Y.H. 105/11)

[Ben etrafa göz gezdirdim.]

Özençiknin eki yakındaki selbi terekleri ortalıkka kölge ata, serinlik saça ediler. (B.A. 12/1)

[Nehrin iki tarafındaki selvi ağaçları ortalığa gölge atıyor, serinlik saçıyorlardı.]

3.4.2. Çokluk Eki Almış Kelimelerde

Bizim kibi yaşlarga ciddî yol kösterilmedi. (M.E.Y.Y. 76/2)

[Bizim gibi gençlere ciddî yol gösterilmedi.]

*Bu hayırsız haber darkaganı gibi her taraftan **Çarcoylularga** yardım kolları uzandı. (Y.A. 59/3)*

[Bu hayırsız haber dağıldığı gibi her taraftan Çarcoylulara yardım elleri uzandı.]

***Balalarga** iikümetimiz babalık köstere. (Y.A. 42/4)*

[Çocuklara hükümetimiz babalık yapıyor.]

***Pencerelerge** kara közliü akşam baktı, serinlik ketirdi. (S.Ç. 201/2)*

[Pencerelere kara gözlü akşam baktı, serinlik getirdi.]

*Endi men **adamlarga** nasıl köznen bakarım? (Y.D. 26/12)*

[Artık ben adamlara ne gözle bakarım?]

3.4.3. İyelik Eki Almış Kelimelerde

***Evine** kayt da tüşünip bak. (A.K. 103/6)*

[Evine dön de düşün.]

*Bir kün akşam **evimizge** komşularımız, kartiyler toplanıp keldiler, maña nasiat okup başladılar. (S.Ç. 127/9)*

[Bir gün akşam evimize komşularımız, yaşlılar toplanıp geldiler, bana nasihat etmeye başladılar.]

*Oların **yanlarına** akranları kelir, azbarda şamata köterirler, oynarlar. (S.Ç. 199/1)*

[Onların yanlarına akranları gelir, bahçede şamata koparırlar, oynarlar.]

3.4.4. Zamirlerde

*Sen **maña** çok iyilikler yaptın. (Y.H. 101/1)*

[Sen bana çok iyilikler yaptın.]

Onın kan bergenini **maña** ayttılar. (S.Y. 128/3)

[Onun kan verdiğini bana söylediler.]

*Sevimli ailemni kıldırıp tapınız ve **maña** adresini bildiriniz. (D.M. 4/3)*

[Sevimli ailemi arayıp bulunuz ve bana adresini veriniz.]

*Bu iş **ona** pek meraklı keldi. (S.Y. 32/6)*

[Bu iş ona pek ilgi çekici geldi.]

*Mektüplerni **sizge** yollayım. (Y.A. 13/3)*

[Mektupları size yollayayım.]

3.5. Edatlar İle Kullanılışı

3.5.1. *dogru*

Onun en büyük niyetinin edasına dogru birinci adım atıldı. (Y.A. 128/4)

[Onun en büyük niyetinin gerçekleşmesi için birinci adım atıldı.]

3.5.2. *ait*

Bu altından da kıymetli ösümlüknin ekimi olmak için, onun tilini anlamak, tabiatını yahşı bilmek, oña ait ilimnin bütün inceliklerini benimsemek kerek. (B.Y. 163/4)

[Bu altından da kıymetli bitkinin hekimi olmak için, onun dilini anlamak, tabiatını iyi bilmek, ona ait ilmin bütün inceliklerini benimsemek gerek]

3.5.3. *kadar*

Yarınga kadar beton katıp kalır, gayıp olur, birer-ekişer kürek atayık. (S.Y. 95/6)

[Yarına kadar beton donup kalır, kaybolur, birer ikişer kürek atalım.]

Olar yerge yarık tüşkeni kibi işke başlay ve akşam karanlığına kadar çalışalar. (Y.A. 61/2)

[Onlar, yere ışık düşer düşmez işe başlıyorlar ve akşam karanlığına kadar çalışıyorlar.]

-Bu usulla patlatuv yahşı neticeler bere. -dedi, şimdige kadar agızından lâf çıkmagan baş incener. (S.Y. 197/1)

[Şimdiye kadar ağzından lâf çıkmayan başmühendis: “-Bu usulle patlatmak iyi neticeler veriyor.” dedi.]

3.6. Tekrar Grubu Oluşturur

Kaç künden berli bu vastanı esapka koşmaganı için öz-özüne açuvlandı. (M. 143/5)

[Kaç günden beri bu vasıtayı hesaba katmadığı için kendi kendine öfkelen-di.]

3.7. Fiil Deyimleri Oluşturur

Mamut Aliyeviç o yak-bu yak yürüp başını astı ve yumrugını dudagina tiydirip, teren tüşüncege daldı. (A.K. 117/15)

[Mahmut Aliyeviç o taraf bu taraf yürüyüp başını eğdi ve yumruğunu dudağına değdirip, derin düşünceye daldı.]

Safiye bu sözlerni Enver yazgnının farkına bardı ve ona baktı. (A.K. 24/4)

[Safiye bu sözleri Enver’in yazdığıının farkına vardı ve ona baktı.]

Ayuvdag'da avga baramız. (Y.A. 196/1)

[Ayuvdağ'da ava çıkıyoruz.]

Olarnen birden-birge razı olsan, istegenlerini yapsan başına çıkarlar.
(A.K. 89/7)

[Onları birdenbire kabul etsen, istediklerini yapsan başına çıkarlar.]

Endi canıma yettin! (T.E. 5/2)

[Artık canıma yettin!]

Olar borçka batkan son böyle yapmaga mecbur olalar. (S.Y. 128/4)

[Onlar borca battıktan sonra böyle yapmaya mecbur oluyorlar.]

Kaynakça

1. Taranan Eserler

- A K** Müyedin, Rüstem (1995), *Ana Kaygısı*, Tavriya Neşriyatı, Akmesic.
- B A** Paşi, İbrahim (1983), *Bir Afta*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- BY** Egemova, Üriye (1985), *Baş Yazısı*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- C N** Paşi, İbrahim (1998), *Canlı Nişan*, Tavriya Neşriyatı, Simferopol.
- D M** Alyadin, Şamil (1984), *Dostluk Meşali*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- K İ** Arifov, Enver (1990), *Komendantnın İşleri*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- M** Kurtnezie, Zakir (1991), *Miras*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- M E Y Y** Erecepova, Sabriye (1995), *Menim Enişli-Yokuşlu Yollarım*, Tavriya Neşriyatı, Akmesic.
- M S U** Faik, Emir (1974), *Men Sizni Unutmadım*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- Ö Y** Edemova, Üriye (1977), *Ömürlük Yanımdasın*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- S Ç** Amit, Emil (1982), *Sığın Çokragı*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.
- S Y** Emin, Seitümer (1994), *Senin Yıldızın*, Tavriya Neşriyatı, Akmesic.
- T E** Akim, Yusuf; Sarıçev, Cemil; Aliyev, Rüstem (1976), *Tanış Ezgiler*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.

T S S Ametov, Cevdet (1976), *Toplar Suskan Son*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.

Y A Dermenci, Abdulla (1972), *Yenişli Adımlar*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.

Y D Umerov, Ervin (1983), *Yıldızlarga Dogru*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.

Y H Alyadin, Şamil (1983), *Yüksek Hizmet*, Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent.

2. Faydalanılan Eserler

Ayder, Memetov (1984), *Praktikum po Grammatike Tatarskogo Yazıka*, Ukituvçi Neşriyat, Taşkent.

Asanov, Ş. A.; Garkavets, A. N.; Üseinov, S. M. (1988), *Kırım Tatarca- Rusça Lugat*, Kiyev “Radyanska Şkola”.

Banguoğlu, Prof. Dr. Tahsin (1995), *Türkçenin Grameri*, TDK yayınları, Ankara.

Bilgegil, Prof. Dr. Kaya (1963), *Türkçe Dilbilgisi*, İstanbul.

Bilgin, Muhittin (2002), *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara.

Bozkurt, Prof. Dr. Fuat (2000), *Türkiye Türkçesi*, Hatiboğlu Yayın Evi, Ankara.

Buran, Prof. Dr. Ahmet (1996), *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK yayınları, Ankara.

Clauson, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.

Deny, Jean (Çev. Ali Ulvi Elöve) (1941), *Türk Dili Grameri*, MEB yayınları, İstanbul.

Ediskun, Haydar (1992), *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitap Evi, İstanbul.

Eker, Süer (2003), *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.

Ercilasun, Prof. Dr. Ahmet Bican (1993), *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabele-ri*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara.

Ercilasun, Prof. Dr. Ahmet Bican (Yönetiminde) (1991), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*

I, II., Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara.

Ergin, Prof. Dr. Muharrem (1989), *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

- Gencan, T. Nejat (1962), *Dilbilgisi*, İstanbul.
- Göknel, Yüksel, *Modern Türkçe Dilbilgisi*, Hür Efe Matbaası, İzmir.
- Gülensoy, Prof. Dr. Tuncer (1994), *Türkçe El Kitabı I*, Kayseri.
- Gülsevin, Prof. Dr. Gürer (1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK yayınları, Ankara.
- Gülsevin, Prof. Dr. Gürer (1987), *Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde İsim Hâl Eklerinin Fonksiyonları ve Kullanılışları*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya.
- Gürsoy-Naskali, Prof. Dr. Emine (1997), *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*, TDK yayınları, Ankara.
- Hengirmen, Dr. Mehmet (1997), *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayın Evi, Ankara.
- Koç, Nurettin (1990), *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitap Evi, İstanbul.
- Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep (2003 a), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep (2003), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep (1994), *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, TDK yayınları, Ankara.
- Mustafayev, E. M. (1996), *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*, Engin Yayınları, İstanbul.
- Öner, Mustafa (1998), *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, TDK yayınları, Ankara.
- Türk Gramerinin Sorunları II (1999), “Türkçede İsim Çekimi Eklerinin Kullanım Özellikleri ve İşlevleri”, TDK yayınları, Ankara, 261-313.
- Zeynalov, Ferhad R. (Türkiye Türkçesi: Yusuf Gedikli) (1993), *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi*, Cem Yayınları, İstanbul.